

De Nieuwe

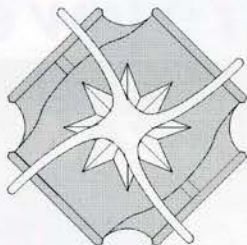
Zelfzwichter

in dit nummer

- Redactioneel
- Lintjesregen (3x)
- Molens en kranen
- Molennieuws
- Gildenieuws
- Verstild verleden (33)
- Nationale Molen- en Fietsdag 2000 (2x)
- Voorjaarsvergadering Vereniging Vrienden van de Groninger Molens
- Molenexcursie naar het Groene Hart
- Molens on line
- Agenda
- Molenpuzzel

Colofon

De *Nieuwe Zelfzwichter*
Jaargang 4, no. 2
juni 2000
ISSN 1386-4920

De *Nieuwe Zelfzwichter* is het kwartaalblad van de gezamenlijke molenorganisaties in de provincie Groningen.

Het blad verschijnt in de maanden maart, juni, oktober en december. Leden van de vereniging Vrienden van de Groninger Molens en leden van de Stichting De Groninger Molen ontvangen het blad automatisch. Niet-leden kunnen zich op dit periodiek abonneren voor f 25,00 per jaar (4 nummers). Losse nummers kosten f 5,00 exclusief porto.

Opgave lidmaatschap + abonnement:

Vereniging Vrienden van de Groninger Molens,
t.a.v. Ledenadministratie, Aweg 5^c, 9718 CS Groningen

Opgave abonnement voor De *Nieuwe Zelfzwichter*
Aweg 5^c, 9718 CS Groningen

Secretariaatsadressen:

- Vrienden van de Groninger Molens,
Aweg 5^c, 9718 CS Groningen, tel. (0597) 59 19 31
- Stichting De Groninger Molen, Aweg 5^c, 9718 CS
Groningen, tel. (050) 3 12 16 94, fax (050) 3 14 25 84
- Gilde van Vrijwillige Molenaars, afd. Groningen,
p.a. Vindicatstraat 50, 9741 CZ Groningen,
tel. (050) 573 34 84

Redactie:

Redactie van De *Nieuwe Zelfzwichter*: Aweg 5^c, 9718 CS
Groningen, tel. (050) 312 16 94, fax (050) 314 25 84,
e-mail: groninger.molens@fmog.nl
J.C. van Driel - Groningen, G. Geertsema-ten Broek -
Groningen, H.A. Hachmer - Nieuwe Pekela, D. Lippe -
Groningen (lay-out), A.J. van der Salm - Godlinze.

De redactie behoudt zich het recht voor om ingezonden artikelen in te korten. Overname van artikelen is eerst na overleg met de uitgever toegestaan.

Aan dit nummer werkten mee:

K.T. van Biesen, M.E. van Doornik, A. Dost, F. van Dijk,
J.C. van Driel, L. Groenewold, H.A. Hachmer, T. de Jong,
J.P.J. Knol, O.S. Lesman, D. Reitsema, A.J. van der Salm,
S. Spijk, G.J. de Vries, J. Venhuizen, D.J. v.d. Zee

Grafische basisvormgeving:

Biche Eleveld bNO - Groningen

Drukwerk:

Zodiak Groep - Groningen

Oplage:

900 exemplaren

Sluitingsdatum kopij:

4 september 2000

VRIJWILLIGE
HET GILDE VAN MOLENAARS
Afd. Groningen

foto omslag:

De heer R.P. Lemminga heeft een lintje gekregen
(molen *De Dellen*, Nieuw-Scheemda)
foto: H. Noot, Haren

- 2 • **Redactioneel**
- 3 • **W.O. Bakker wordt ridder in de Orde van Oranje Nassau**
'Wat is 't hier ja drok.'
- 4 • **R. Bakema koninklijk molenaar**
Onverwacht volk op de eerste zolder.
- 5 • **R.P. Lemminga koninklijk onderscheiden**
Vele jaren lang molenactief in Oost-Groningen.
- 6 • **Kop of kont d'r veur**
Ze kunnen allemaal in of uit de wind worden gekruidd: molens en scheepsbouwkransen.
- 10 • **Molennieuws**
*Naast veel goed nieuws over reparaties en onderhoud, moeten we helaas ook een geval van vandalisme melden.
Bij Ander nieuws vindt u onder andere recente informatie over de historische molenwerkplaats in Winschoten.*
- 14 • **Gildenieuws**
Wegens groot succes worden de themalessen houtzagen en olieslaan herhaald. De recent geslaagde Groninger vrijwillige molenaars zijn niet naar Stad geweest maar naar Dè Stad (Mokum).
- 15 • **Verstild verleden (33)**
Hendrik Hachmer heeft deze keer wat met vuur.
- 16 • **Nationale Molendag 2000 (1)**
Het hangt van de wind af welke molenaar de eenzame fietser zal ontmoeten...
- 17 • **Nationale Molendag 2000 (2)**
Molenaars leven niet van de wind alleen: eten moet ook op tijd gebeuren!
- 18 • **Voorjaarsvergadering Vereniging Vrienden van de Groninger Molens**
Van de sluier over de aangekondigde verrassing van na de pauze kon helaas alleen een tipje worden opgelicht: de uitgenodigde Ostfriesische gasten waren op het laatste moment verhinderd.
- 20 • **Molens on line**
In het internet zijn wonderlijke zaken te vinden: de hobbycombinatie molens/brandweer lijkt het onheil af te roepen...
- 21 • **Molenexcursie naar het Groene Hart**
Martin van Doornik doet gedetailleerd – met literatuurverwijzingen – verslag van de Groningse busreis naar Zuid-Holland.
- 24 • **Agenda**
Zie zelf wat van uw gading is.
- **Molenpuzzel**
De Nieuwe Zelfzwichter lijkt te bouwen aan een puzzeltraditie: wie, wat, hoe, waar, wanneer?

Redactioneel

Zogauw in april de zon wat meer gaat schijnen en de temperaturen stijgen, verandert er blijkbaar iets in de hormoonspiegel van de mens. Men wordt onrustig als een koppel ganzen. Vroeger ging men slepen met kachels naar de zolder en werd de pronkkamer geschrobd en op slot gedaan. In de zomer bivakkeerde je in de stookhut. Tegenwoordig worden de caravans van stal gehaald en als een moderne stookhut naar buiten gereden, gepoetst en bij de burens voor de ruiten gestald. Vooral het laatste is belangrijk want de buurman en het liefst de hele buurt mag niets missen van het ritueel rond de caravan. En dan het moment suprême! Eerst vertrekken de gelukkige oudjes, dan gezinnen zonder kinderen en tot slot de grote groep ongelukkigen waar de baas uiteindelijk permissie geeft. Vakantie is voor ontspanning. Daarom vluchten we in tegenstelling tot de ganzen massaal naar het zuiden, het liefst nog verder weg dan de burens. Spanning is er voldoende, is de koffer wel goed gepakt, zitten de juiste pilletjes er wel in, zijn er voldoende aardappelen meegenomen, kunnen we de uitgestippelde route wel vinden, de stress van de files en ten slotte, na thuiskomst, de stress of we de aflossing van de weer veel te duur uitgevallen

vakantie en nog af te lossen vakantie van het jaar daarvoor, wel kunnen voldoen.

Geprezen zij de vrijwillig molenaar die dit jaar met zijn gezinnetje rustig met zijn tentje of caravan bij 'zijn' molen gaat bivakkeren. Hij laat de poldermolen vol genoeg draaien terwijl zijn gezin geniet van de rust. Zij kijken meesmuilend naar al die voorbij jakkerende toeristen met de blik op het zuiden.

Wat kan Nederland toch mooi zijn!

Minder mooi (voor de redactie) is, dat we onze collega Anton van der Salm vanaf dit nummer moeten missen. Aan het einde van zijn bijdrage over de Nationale Molendag leest u hoe de vork in de steel zit. De een zijn treurnis is de ander zijn vreugd.

Gevolg van het vertrek van Anton is natuurlijk dat de redactie op zoek moet gaan naar een nieuwe collega met gevoel voor tekst, molens, taal en vormgeving (ongeveer in deze volgorde). Belangstellenden verzoeken we zich te melden bij het Molenbureau.

Anton van der Salm:
'Hinaus in die Ferne'

W.O. Bakker, molenkenner bij uitstek, ridder in de Orde van Oranje Nassau

Het spel is gespeeld zoals het hoort.

Intimi zijn ingelicht, maar de hoofdpersoon weet van niets. Complot op het hoogste niveau. Eigenlijk voelt het niet goed. Je hebt contact met Bakker, je weet dat je de aanvraag met bijzonder veel plezier voor hem hebt afgerond, maar toch mag je je mond niet voorbij praten. De blijdschap was groot, toen de gemeente Slochteren mij belde en vertelde dat ons voorstel was gehonoreerd. Molendag 2000 zou een extra feestelijk tintje krijgen! Nog even snel *de puntjes op de i* en afwachten maar.

's Morgens om kwart voor tien was ik bij Tammeling in Harkstede. Gelukkig, de zaal zat gezellig vol met molenvrienden, familie en kennissen. Op de valreep ook nog pers. Dit kon niet meer stuk. Spanning. Afwachtende blikken. De betrokkenheid straalde er van af. Waar een klein wereldje groot in kan zijn...

Even later kwam het echtpaar Bakker binnen. Met een gezicht van: 'Wat is 't hier ja drok'. En weer even later de herkenning: dit zijn wel heel veel bekenden bij elkaar! Gelukkig bleef hen een lange spanning bewaard. Er volgde een korte introductie door de heer Slagman, waarnemend voorzitter van de Slochter Molenstichting.

Daarna was het woord aan de loco-burgemeester, mevrouw Geuze. Het bekende zinnetje: '... heeft het Hare Majesteit behaagd...' werd uitgesproken en toen was het duidelijk. Het blauwe koffertje ging open en daar was het kostbare kleinood, hangend aan een kleurig lintje.

Een ridderorde voor een man die zich inmiddels decennia lang, zowel op bestuurlijk als uitvoerend niveau, voor molens heeft ingezet. En passant had Bakker ook nog tijd voor andere zaken, die maatschappelijk van belang zijn: landbouwverenigingen,

waterschap, etc. Een grote bos bloemen voor mevrouw Bakker, die al die tijd als meelevende thuisbasis heeft gefungeerd. Een passender bekroning van zo'n loopbaan kan men zich nauwelijks voorstellen. Na het formele volgde het informele: felicitaties, cadeautjes, complimenten en korte gesprekken met aanwezigen, ondertussen genietend van koffie en gebak.

Ik kijk op mijn horloge en zie dat het de hoogste tijd is. Gezelligheid is troef, maar nou snel naar de molen. Het is tenslotte Nationale Molendag.

Graag vanaf deze plaats nogmaals de felicitaties aan het echtpaar Bakker: het is u van harte gegund!

Felicitaties voor de heer Bakker

Foto: L. Groenewold

R. Bakema koninklijk molenaar

Met toch wel enigszins gemengde gevoelens fietst Rias Bakema die zaterdagochtend naar 'zijn' molen. De blauwe wimpel moet ook worden gehesen, zo repeteert hij onderweg. Het is immers Nationale Molendag. Maar voor wie eigenlijk? Goed beschouwd moet je alles zelf doen en belangstelling is er amper. Bij de molen aangekomen is het er nog stil, geen mens te bekennen. Hij opent de groen geschilderde deur, betreedt de lege ruimte, zet zijn fiets tegen enig gebint en bestijgt de eerste van een serie trappen. Amper heeft hij zijn hoofd door het luik van de eerste verdieping gestoken, of hij rolt

van verbazing bijna weer naar beneden. Dit kan niet waar zijn. Daar staan zijn broers met hun echtgenotes, de voorzitter van de Stichting De Groninger Molen, de heer Knol, het bestuur van de Molenstichting Winsum, een vertegenwoordiger van de kerk, de heer Dam, zijn collega-vrijwillige molenaars en talloze fotografen. Zelfs TV-Noord is met een cameraploeg aanwezig.

In het trappengat verschijnt de burgemeester van Winsum, de heer Dees. In zijn toespraak memoreert de burgemeester alle verdiensten van de heer

De heer Bakema krijgt zijn lintje opgespeld door burgemeester Dees

Foto: J. Venhuizen

Bakema. Naast zijn functie als monteur bij de PTT, welke hij ruim 25 jaar heeft vervuld, was hij ongeveer 3 jaar hulpkoster in Amsterdam en sinds 1970 als zodanig werkzaam bij de gereformeerde kerk te Winsum. Sinds 1985 fungeert hij als penningmeester van het Chr. mannenkoor Laudamus ook in Winsum.

En dan is daar nog zijn passie voor molens. Sinds 1972 is hij al een regelmatige verschijning op molen *De Vriendschap* in Winsum. Maar om zelfstandig een molen te kunnen bedienen, was een gedegen opleiding vereist en op 8 maart 1975 deed hij examen op de molen *De Onderneming* te Vierhuizen en behaalde het diploma van de Vereniging De Hollandsche Molen.

Behalve het beheer van *De Vriendschap*, verleende hij ook regelmatig assistentie op de tweede molen van Winsum, *De Ster*. Bovendien stak hij veel vrije tijd in het vele kleine onderhoud.

Hij illumineert of pavoiseert de molen op hoogtijdagen of zet de wieken in de vreugde- of rouwstand, al naar gelang de omstandigheden. Dit alles getuigt van een indrukwekkende onbaatzuchtige instelling die de gehele gemeenschap van Winsum, maar bovenal de monumentale molen ten goede is gekomen. Alle reden om de heer Rias Bakema te benoemen tot lid in de Orde van Oranje Nassau, aldus de burgemeester in zijn toespraak, waarna hij de heer Bakema de bijbehorende versierselen opspeldde.

G.J. de Vries

Lintje voor de Scheemder molenaar R.P. Lemminga

De Nationale Molendag op zaterdag 13 mei 2000 had voor molenaar R.P. Lemminga (85) een extra feestelijk tintje. Uit handen van burgemeester Truida Jonkman van Scheemda kreeg hij een koninklijke onderscheiding.

Lemminga is benoemd tot lid in de Orde van Oranje Nassau. Hij kreeg in dorpshuis 't Schoevertje in Nieuw Scheemda de onderscheiding voor zijn inzet voor verschillende molens in Oost-Groningen. Sinds 1974 beheert Lemminga de poldermolen *De Dellen* (zie de foto op de voorpagina). Daarnaast is hij tweede molenaar op de koren- en pelmolen *De Noordstar* te Noordbroek. Ondanks zijn leeftijd van 85 jaar laat hij de molens nog regelmatig draaien.

Naast zijn activiteiten als molenaar is Lemminga ook al jaren instructeur voor de Molenwerkgroep Oost-Groningen. Hij is jarenlang vakmolenaar geweest en heeft een specifieke kennis op het gebied van malen van graan en het billen (scherpen) en afstellen van de molenstenen. Ook leidt hij regelmatig belangstellenden rond. Zij kunnen rekenen op boeiende verhalen van de molenaar. Al het werk voor de molens en de molenwerkgroep gebeurt op vrijwillige basis. Reden genoeg om de heer Lemminga in aanmerking te laten komen voor een lintje, zo vonden de Oost-Groninger molenaars. En die wens werd gehonoreerd.

Kop of kont d'r veur

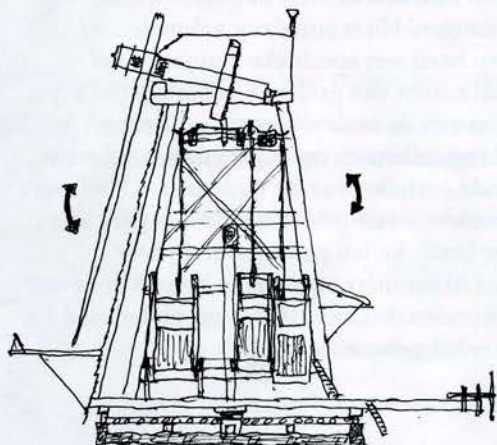
Het werkwoord kruien zal voor de meeste molenliefhebbers ongetwijfeld in de eerste plaats doen denken aan windmolens. Tuinkabouters denken vervolgens nog aan een kruitwagen, maar er is meer...

Molens

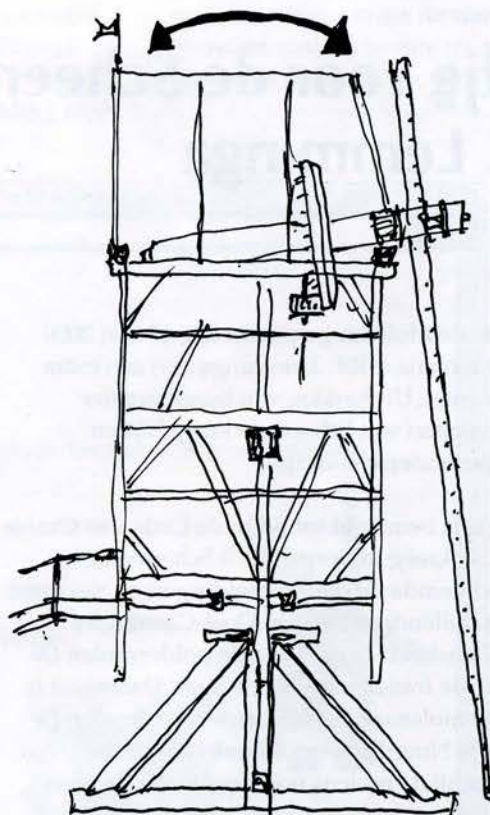
Er zijn diverse hoge constructies die stevig moeten zijn en toch makkelijk draaibaar. Molens zijn daar een mooi voorbeeld van. In de loop der tijd zijn er allerlei oplossingen gevonden die voldoen aan de tegenstrijdige wensen. Maar van alle probeersels hebben maar een paar systemen de tand des tijds weerstaan.

Zoals bij iedere technische ontwikkeling hebben ook de molenkruierwerken niet in één keer hun definitieve vorm gekregen. In veel gevallen volgde een nieuw systeem geleidelijk uit het bestaande omdat de eisen veranderden. Bijvoorbeeld voor een nieuw soort toepassing: van graanmolen (standermolen) naar poldermolen (wipmolen). Bij paltrokmolens was het beperkte hijsvermogen van de kraan één van de redenen om een andere constructie te zoeken voor de groter wordende zaagmolens.

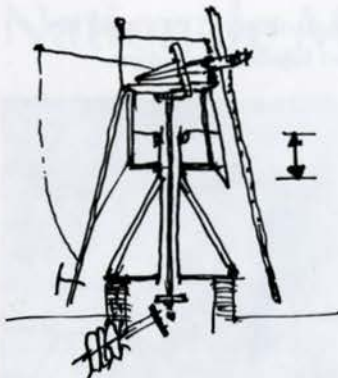
Voor een stabiele constructie is het beter dat de zware onderdelen van het werktuig zich niet in het draaibare deel van de molen bevinden; ze moeten dan vanzelfsprekend naar beneden verhuizen. Daar komt nog bij dat een schaalvergroting consequenties heeft voor de wijze van construeren. Een standermolen kan niet zonder meer een maatje groter worden gebouwd: een grotere kast krijgt van zichzelf al een groter windvangend voorvlak en het grotere gevlucht doet daar nog een schepje bovenop. Al met al wordt de kans steeds groter dat de kast, mede door windstoten, ongewenst sterk gaat wiebelen en dat de molen in zijn geheel omwaait.

Brede basis, laag zwaartepunt, laag draaipunt

Smalle basis, hoog zwaartepunt, hoog draaipunt

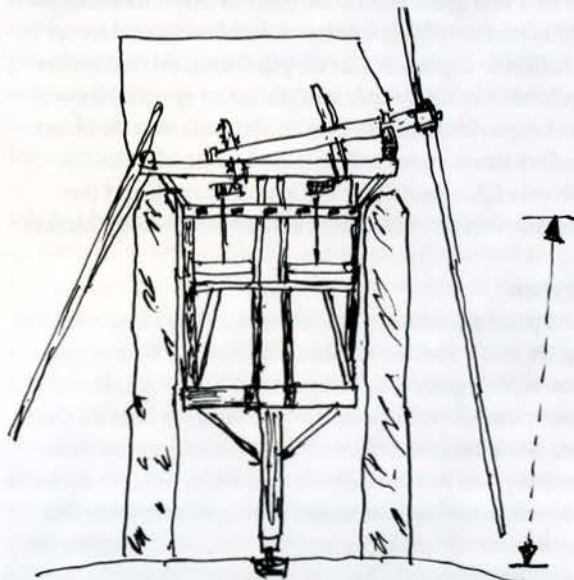
Smalle basis, geringe massa, hoog draaipunt, kleine lageringsafstand: wiebelig

Het voert te ver om alle voor- en nadelen te bespreken die de verschillende molenbouwwijzen hebben voor de stabiliteit en niet te vergeten voor de aërodynamica. Interessant is het te filosoferen over de volgorde van ontstaan van de verschillende technieken. De ontstaansvolgorde zal zeker mede bepaald zijn door wat men durfde te maken met de verschillende bouwmaterialen: steen en hout. Hier hebben bouwen op het land en bouwen voor het water een verschillende traditie: dik en star tegenover flexibel en licht. Op den duur raakten de voordelen van de beide bouwmethoden met elkaar vervlochten toen de grenzen die de materiaaleigenschappen stellen dichterbij kwamen: een grotere sterkte met minder materiaal. Het dunne muurwerk van een ronde, hol verlopende stenen romp is een wonderdje van efficiënt steengebruik. Dat er ook achtkante gemetselde rompen zijn, bewijst dat de traditie van het bouwen in hout ten dele voortleeft in steen.

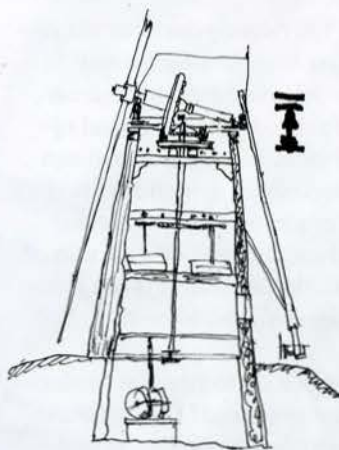
Ook in de ontwikkeling van de kruisystemen is een voordurende strijd tussen traditie en min of meer gewaagde experimenten te zien. De minder geslaagde resultaten hebben de harde werkelijkheid niet of maar zeer sporadisch overleefd. Behoud het goede, maar schroom niet te vernieuwen! Het menselijke denken en de uitwisseling van gedachten maken het mogelijk dat de evolutie in de ontwikkeling van de techniek meer met de snelheid van een revolutie plaatsvindt dan in de levende wereld, waar pas na duizenden generaties veranderingen zichtbaar worden.

Bij de kruitwerken verhuist het draagvlak voor de draaiing in de loop der tijd steeds verder naar boven. Anders gezegd: een groter deel van de molen blijft staan bij het kruit en ten slotte kruit alleen de kap nog, helemaal boven op de vaste romp. Het idee dat het werktuig met het gevluicht

meekruit – zoals in standerdmolens en paltromolens – is op een merkwaardige wijze gehandhaafd in de cilindrische stenen molens met een volledig kruitend binnenwerk. Daar rust de hele houten constructie van het binnenwerk met een taats op de bodem en het geheel blijft rechtop staan doordat het boven leunt tegen neuten aan de binnenzijde van de romp. In zekere zin is die bouwwijze vergelijkbaar met die van een paltrok, maar de ringmuur en de koning zijn van plaats verwisseld!

Zéér ver uiteengelegen lageringen: stabiel (lastige constructie)

Zetelkap: 'buitenwerkse wipmolen' (zeer hoge zetel, geen kruitvloer)

Weinig bekend is het kruitwerk van de West-Vlaamse zetelkap. Hier rust de kap op een zetel (kruitvloer met een kleine diameter) die zich een stuk onder de bovenrand van de romp bevindt. De koningspil loopt – analoog aan de wipmolen – midden door de

zetel. Er is echter geen koker; opstaande randen op de zetel voorkomen het overkruien.

De methode om het kruien naar de wind te realiseren heeft een eigen ontwikkeling doorgemaakt. De lastige en vrij kwetsbare, onderhoudsgevoelige constructie van de staart had tot gevolg dat het binnenkruierwerk ontstond; met consequenties voor de vorm van de romp. Om een zwaar object als een molenkap te kunnen draaien, is een aanzienlijke hefboom nodig en dus een grote diameter van het boventafelement. Dit is niet de plaats om het te hebben over de verschillende aspecten van de plaatsing, en dus onder andere over de lengte, van de lange spruit. Hoewel veel experimenten met de constructie van de staart anders doen vermoeden, is de kruikracht slechts afhankelijk van de afstand van de kruidraad (ter plaatse van de staartbalk) tot het hart van de molen.

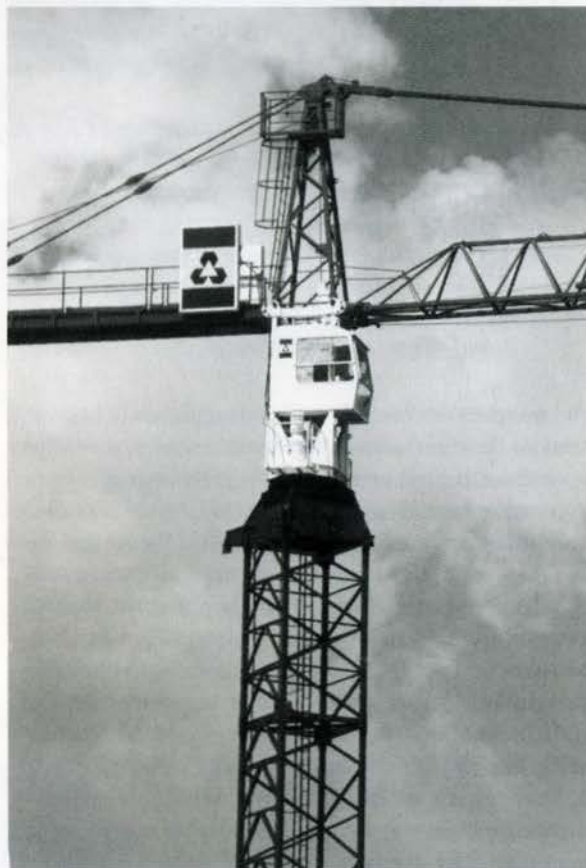
Kranen

Een paar maanden geleden trok op het bouwterrein op de hoek van de Westersingel en de Kraneweg een vrolijk geverfde bouwkraan dagelijks de aandacht van de schrijver, die (bijna) alles bekijkt door een molenbril. Op de met een telelens gemaakte foto is goed te zien dat we te maken hebben met een bovenkruier zonder staart. Het is echter geen binnenkruier: de elektromotor bevindt zich buiten de kruivloer (vóór de zwarte driehoek onder de cabine). Misschien moet dit systeem een buitenste-binnenkruierwerk worden genoemd.

Voor de overgang naar het tweede deel van dit verhaal is het belangrijk vast te stellen dat bij een molen het gevlucht, mede om veiligheidsredenen, bij benadering dwars op de wind staat, zowel tijdens het draaien als bij stilstand. De giek van een bouwkraan staat bij voorkeur in de windrichting (vaanstand); alleen als er iets op een specifieke plaats moet worden gehesen, draait de giek min of meer dwars op de wind. Buiten bedrijf is het kruiwerk van een torenkraan *niet* geblokkeerd.

Welke kruisystemen hebben de technische evolutie van scheepsbouwkransen overleefd? U hoeft maar een fietstochtje langs het Winschoterdiep te maken om te zien hoe de kranen op scheepswerven kruien. Een praktisch punt is, dat bij torenkransen de giek en het contragewicht bij benadering in evenwicht zijn. Bij molens daarentegen bevindt het gewicht van het gevlucht zich aan één kant, in extreme mate is dat het geval bij de binnenkruiers. Voor de gewenste stabiliteit is bij molens daarom een relatief breed fundament noodzakelijk. Torenkransen mogen om

de tegengestelde reden slank zijn. Dat maakt het makkelijker dicht bij het hijsdoel te komen.

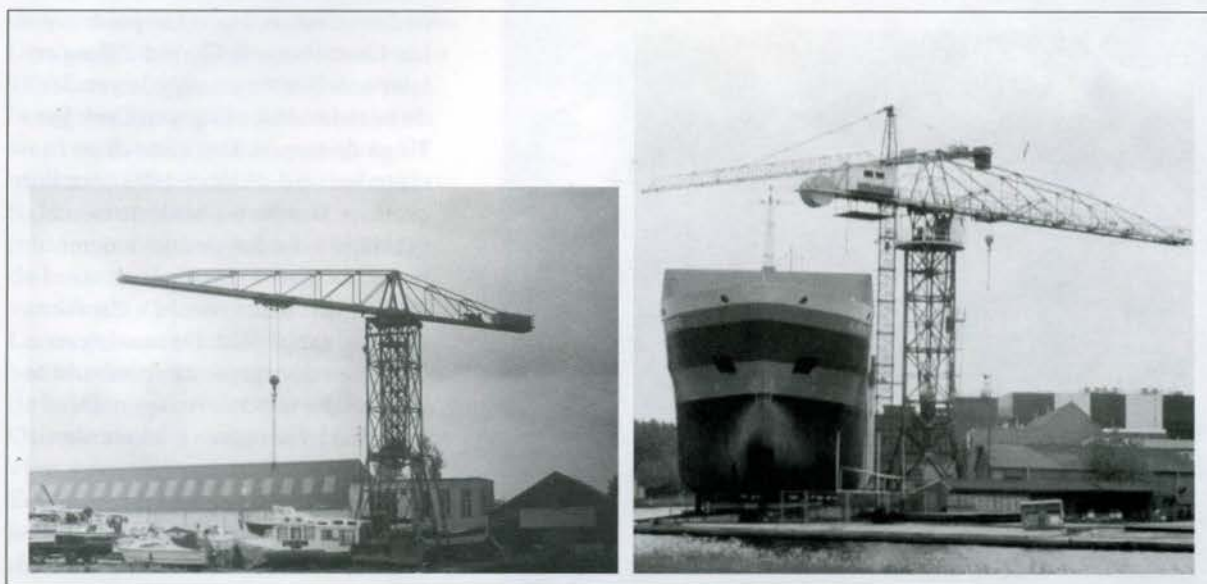
Gezien vanaf de werkplek van de schrijver

Omdat torenkransen meestal verrijdbaar zijn, is het prettig als de rails van het onderstel zo dicht mogelijk bij elkaar kunnen liggen; dat past goed bij de slanke toren. Dit vergt een zeer stabiele kruivloer met zo weinig mogelijk horizontale speling. Bij molens is er in een neutenkruierwerk vaak meer dan vijf centimeter speling tussen de overring en de neuten in de keerkui. In scheepskransen is het wiebelprobleem van standerdmolens en wipmolens opgelost door een zeer grote afstand tussen de taats (vergelijkbaar met de pen op de standaard) en de onderlagere (bij de standerdmolen: tussen de standaard en het achter-en het voorkalf en de twee lange burriebalken).

Niet zo merkwaardig is, dat we bij scheepsbouwkransen minstens evenveel kranen vinden die omgekeerd gelagerd zijn: geheel vergelijkbaar met de torenmolens met een volledig kruiend binnenwerk. Hier is de verticale afstand tussen taatsdraaipunt en de kantelbegrenzing zo groot mogelijk, nog groter dan bij de variant à la de standerdmolen. Hoe groter deze afstand is, hoe minder de giek kan wiebelen.

Scheepsbouwkranen à la standerdmolens

Scheepsbouwkranen met een binnenwerks kruisysteem

Het lijkt er op dat in de kranenbouw het wiel opnieuw is uitgevonden. Het is echter logischer dat bekende constructies uit de molenbouw in aangepaste vorm toepassing hebben gevonden in de

staalconstructies van scheepsbouwkranen. Veel eerder hadden molenbouwers al eens houtconstructie-technieken overgenomen uit de scheepsbouw...

Molen nieuws

(De nummering tussen () verwijst naar de nummering in het Groninger Molenboek – 2de druk, welke is uitgegeven in 1981)

Widde Meuln (23), Ten Boer

Waarschijnlijk krijgt de stenen molen te Ten Boer dit jaar de nieuwe stelling rond zijn lijf.

Molen Adam (28), Delfzijl

Molenmaker Jellema heeft verschillende onderdelen in de kap vernieuwd: windpeluw, voorkeuvelens, voeghoutkoppen, enzovoort.

Molen Hollands Welvaart (64), Mensingeweer

De kap is van de molen gehaald en zal geheel vernieuwd worden.

Molen Adam, Delfzijl
Foto: H. Noot

Molenmaker Doornbosch zal de restauratie na de bouwvak voltooien.

Molen De Zwaluw (66), te Zuurdijk

Koren- en pelmolen *De Zwaluw* is in 1858 gebouwd. In 1976 is de molen geheel van de grond af opnieuw opgebouwd. De muren zijn geheel nieuw opgemetseld en zowaar nog een meter hoger omdat er veel hoge bomen om de molen staan. Verder is wel gebruik gemaakt van het oude achtkant. Er werden weer een maalstoel en twee pelstenen geplaatst. Het wieksysteem werd voorzien van zelfzwichting. Na een tweede restauratie werd de buitenroer voorzien van een Oudhollands wieksysteem met zeilen. Op de binnenroer is de zelfzwichting weer gerestaureerd. In de loop van de jaren negentig werd niet of nauwelijks meer met de molen gedraaid, het onderhoud gebeurde niet of nauwelijks. De molen ging daarom hard achteruit. Dit was voor vijf Zuurdijkers de aanleiding om met de molencursus te beginnen. J. P. de Roo moest helaas vanwege drukke werkzaamheden afhaken. Hans Leopold, Jan Gramsbergen, Gerard Zijlma en later ook Ben Steyn volgden onder de bezielende leiding van Derk Jan Tinga de cursus. De eerste drie slaagden op 1 oktober 1999 voor het examen. Ben Steyn, ondertussen al geslaagd voor het proefexamen, hoopt dit jaar te slagen. Tijdens de cursus werd *De Zwaluw* grondig aangepakt. De maalsteen bleek een doorgeroeste spanband te hebben die werd vervangen. De kammen in het spoorwiel werden opnieuw gevoerd. Na vele weekenden sleutelen, timmeren en verven, kan de molen weer draaien. Afgelopen najaar hebben we de zelfzwichting geheel gedemonteerd vanwege de slechte staat van onderhoud. Waar nodig is verrot hout vervangen en alle kleppen, 48 stuks, worden afgeschuurd en van nieuwe verf voorzien. Na een dag hard werken zitten we meestal nog even na in

ons barretje Het Swaalfke, dat we ingericht hebben op de eerste verdieping. Dit barretje werd aangeboden door Henk Bakker (in z'n nieuwe huis had hij er geen plaats voor).

Molen De Stormvogel (70), Loppersum

De restauratie door molenmaker Dijkstra is afgerond; de oplevering van de werkzaamheden heeft eind mei plaatsgevonden. De molen kreeg een nieuwe kap en er is groot herstel verricht aan stelling. Verder kreeg de molen een nieuw gevlucht met weer een echte pelzeeg met brede borden.

Molen De Hoop (74), Middelstum
Het herstel van de staart is nu in uitvoering. Tevens worden nieuwe spruiten, schoren en een nieuwe staartbalk aangebracht. De kap zal opnieuw worden bedekt. Van het bovenwiel werden de kruisarmen vernieuwd. Vooruitlopend op het weer maalvaardig maken in de toekomst zal een koningsspil worden geplaatst.

Molen De Zwaluw (80), Nieuwe Pekela

De molen is door de brand in de naastgelegen loodsen gelukkig niet zwaar beschadigd geraakt. Wel beschadigd werd de stelling, maar men stond hier al op het punt deze te vernieuwen. Molenmaker Vaags werkt nu aan de nieuwe stelling; bij het herstel aan de kap worden o.a. de voeghouten van nieuwe koppen voorzien. Er komt bovendien een nieuw gevlucht. Wanneer de stelling gereed is, zal het metselwerk boven de stelling worden vernieuwd in een meer vorstbestendige steen. Deze halfsteensmuur is in verband met vochtverlast met een spouw voor de oude muur langs gemetseld. Dit werk zal door een lokale aannemer worden uitgevoerd.

Fraeylemamolen (109), Slochteren

Op vrijdag 26 mei 2000 gebeurde het ook in Slochteren. Roelof Beugel had nooit gedacht dat hij hiermee geconfronteerd zou worden. Het gebeurt immers altijd ergens anders. Om acht uur 's avonds werd Roelof thuis in Schildwolde gebeld door een van de burens bij de molen. Brand in de molen! De beller kon Roelof geruststellen, want hij had de brand inmiddels geblust. Roelof belde direct de politie en reed in recordtijd naar de molen. De twee zoons van de buurman hadden vijf jongens uit de molen zien rennen, en even later kwam er rook uit de molen. Eén van de buurjongens ging terug naar huis en haalde zijn vader. Toen deze bij de molen arriveerde, bleek dat de motormaaier in brand stond. Het lukte hem de maaier uit de molen te halen en de brand op het erf van de molen te blussen. Hij ging terug in de molen en bluste ook de vloerplanken die vlam hadden gevat. De schade kon worden opgenomen. De motormaaier is al genoemd. Her en der lag benzine in de molen en ook lagen er twee tuinfakkels en een

kaars. De voor verkoop bedoelde flessen lijnolie toonden pogingen tot in brand steken evenals het uit de kap getrokken riet. Alle posters, tekeningen en foto's zijn verscheurd. Een stoel werd vernield, evenals het slot van de gereedschapskist en het informatieprikbord; ten slotte waren de slang van de brandblusser en het touw aan de teruglooppal doorgesneden.

De politie, die binnen een kwartier ter plaatse was, heeft proces-verbaal opgemaakt en onderzoekt de zaak. Zeer veel dank gaat uit naar de familie Joostens die ons heeft behoed voor een ramp. Het is deze keer 'goed' afgelopen.

Molen De Jonge Jan (121), Uithuizen

In de korenmolen is een achtkantstijl gedeeltelijk vernieuwd.

Molen Eva (124), Usquert

Het herstel van de balkkoppen in het stenen onderachtkant is afgerond. Binnenkort gaan de roeden eruit. Het gevlucht krijgt een nieuwe ophekkings. De romp krijgt een nieuw boventafelement en de acht-

Molen Eva, Usquert
Foto: H. Noot

kantstijlen worden hersteld. Een nieuwe overring en het engels kruiwerk worden weer opgesteld zoals het behoort. De restauratie wordt uitgevoerd door molenmaker Dijkstra uit Sloten.

Molen Berg (130), Winschoten

Het herstel aan molen *Berg* kwam gereed. Voor de komende jaren staat het herstel van de balkkoppen in de stenen onderbouw op het programma.

Molen Dijkstra (131), Winschoten

Voor het eerst sinds jaren draaiden alle drie de Winschoter molens weer op de Nationale Molendag. Het weer was gunstig: een lekker windje uit het oosten. Er waren ongeveer 75 bezoekers, waarvan ruim 50 (vrijwillige molenaars met aanhang) uit Ostfriesland. Deze groep heeft eerst de Historische Werkplaats van molenmaker Wiertsema bezocht en kwam daarna op de molen.

Voormalige windmotor K.P.

Boonspolder (Dr.)

Bij Molema wordt hard gewerkt aan de restauratie van de grote (8,5 meter) Herkules windmotor. De windmotor is afkomstig uit het Drentse Annen. De molen zal weer een actieve bemalingsfunctie (de enige mogelijkheid) krijgen in het door het Groninger Landschap in uitvoering zijnde natuurproject 'Water over Wolfsbarge'. Binnenkort wordt gestart met de nieuwe betonnen onderbouw. Groningen krijgt hiermee weer een unieke molen terug van een type dat veel voorkwam in onze provincie maar dat bijna overal volledig is verdwenen (behalve in Friesland en Zuid-Holland).

Molen Wouthuis, Hoogkerk

Op zaterdag 4 maart j.l. brandde het molenrestant van de vroegere firma Wouthuis te Hoogkerk helemaal uit. Het was nog steeds een complex aan elkaar, woonhuis, schuur en molen. De molen had de naam 'Rust roest'.

Helaas is hij niet verroest maar verbrand. In het pand was een zeilma-

kerij gevestigd, waar niets van overbleef.

De afgebrandde Molen Wouthuis, Hoogkerk

Foto: T. de Jong

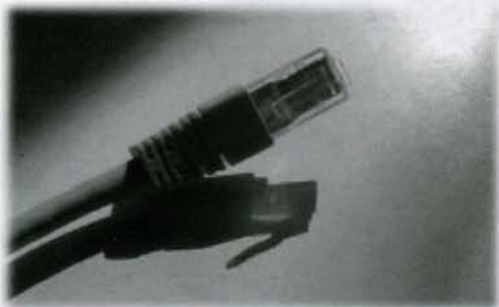

Molen Wouthuis, Hoogkerk

Prentbriefkaart collectie T. de Jong

InterNet Noord

Quality Provider

**Postbus 6081
9702 HB Groningen**

Tel. (050) 368 69 70

***<http://www.inn.nl>
info@inn.nl***

geen wachttijden

snelle verbinding

goede service

uitstekende helpdesk

v.a. f 30,-/maand

onbeperkte toegang

ook voor ISDN!

ondersteunt V90

*ISO 9001-gecertificeerd
&
KEMA-gekeurd*

Onderlinge Brandwaarborg Maatschappij

speciaal voor molenaars

SINDS 1873 SPECIALIST IN HET VERZEKEREN VAN WINDMOLENS

**Hoofdkantoor Deventer: Singel 19 - Postbus 448 - 7400 AK Deventer
Telefoon (0570) 61 23 53**

Wij zijn net zo
thuis in
de buurt
als u

Rabobank

FIRMA EKKELKAMP

De speciaalzaken voor: Volkorenmeel

*Hondensport, Vogelzaden,
Paardenvoeders, Vogels
Aquariumbenodigdheden,
Hengelsportartikelen
en alles voor Uw huisdieren*

Rijksstraatweg 135
☎ (050) 535 02 15
Haren (Gr)

P. REITSEMA

AMBACHTELIJK MOLENAAR

Schipvaart 36
9883 PR OLDEHOVE

Producent van diverse soorten meel, zoals:

- VOLKOREN TARWEMEEL
- MEERGRANENMEEL
- GEPLETTE TARWE
- ROGGEBOEM
- ROGGE
- HAVER
- LIJNZAAD
- PANNENKOEKMEEL

De molen is voorzien van een pellerij, zodat we
nog de OUDERWETSE GORT voor u hebben.

Molen "De Leeuw"
Oldehove Tel. (0594) 59 16 28

Oostervolge 52a
Postbus 40
9989 ZG Warffum
tel. 0595-422496
fax. 0595-423292

De Evenementenhal is een multifunctionele hal:

- drie tennisbanen voor recreatie, training, competitie of toernooien
- mogelijkheden voor zaalvoetbal, korfbal, badminton en volleybal
- indoor Bowlsmaten voor uren plezier
- bedrijfstoernooien voor alle zaaitsporten
- ruimte voor beurzen, tentoonstellingen, concerten, reünies, personeelsbijeenkomsten, e.d. (oppervlakte 1850 m²).

Warffum is centraal gelegen in Noord-Groningen, goed bereikbaar per trein en auto.

Vraag vrijblijvend een offerte!

Wij hebben
een grote collectie
geboortecadeaus, zoals:

*kindercouverts,
rammelaars,
spaarpotten,
servetbanden,
papepels en
geboortebekers
in zilver en pleet.*

GRAVEREN IS GRATIS!

JUWELIER **REPKO**

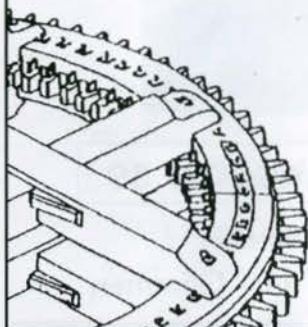
Herestraat 4
Groningen
tel. (050) 312 91 31

Molenmakersbedrijf
Molema
V.O.F.

Provincialeweg 4, 9677 TW Heiligerlee

telefoon (0597) 59 16 60
telefax (0597) 59 11 76
mobiel 06 53 22 48 91

Mulder Pot - Kropswolde

KORENMOLEN **De Hoop**

Woldweg 70, Kropswolde.

Voor de zelfbakkers(sters):

- volkorenmeel
- tarwemeel
- viergranenmeel
- pannenkoekmeel
- boekweitmeel

Openingstijden:

woe. t/m vrij. 14.00-17.00 uur
zat. 10.00-12.00 en 14.00-17.00 uur

Molenaar J.J. Pot
Telefoon (0598) 39 49 53

Naar windmolen

Joerwert

Te Feerwerd voor:

- ✓ tarwemeel
- ✓ tarwebloem
- ✓ rijst
- ✓ gort
- ✓ pannenkoekmeel
- ✓ gemengd graan
- ✓ en andere molenproducten
- ✓ (ook voor zelfbakkers/sters)

Donderdag, vrijdag en zaterdag geopend van
13.30 - 17.30

Molenaar Rolf Wassens

☎ (0594) 62 15 45 / 62 19 45

BAKKER *de Rappe Schoenlapper*

Fa. DOORNBOS

A-Kerkhof 33 - 9712 BC Groningen
Telefoon : (050) 312 08 07

DE KAMERSPECIALIST

**HUUR
VERHUUR
ADVIEZEN
BEMIDDELING**

Beheer van Huizen, Kantoren
en Bedrijfspanen.
Gespecialiseerd in Kamerverhuur.

Eendrachtskade N.Z. 25
9718 BB Groningen
☎ (050) 313 34 16
Geopend : 10-12 en 13-17.30 uur

JAN VOS

Rietdekkersbedrijf

**Al meer dan 25 jaar
vakmanschap**

⌘ Boerderijen
⌘ Villa's
⌘ Recreatiebungalows

⌘ **Molens**
⌘ Bungalows

Ook voor reparatie en onderhoud

tel./fax (050) 406 20 39

Oude Boerenweg 11 - Glimmen

Een markant punt in Hoogkerk ging hiermee verloren. Lange tijd stak de romp zonder kap boven de bebouwing uit, op oude ansichtkaarten zag je hem steeds.

De firma Wouthuis had met veel bijgebouwen een behoorlijk groot bedrijf in veevoeder en kunstmest. Het bedrijf is een tiental jaren geleden beëindigd en de handel is overgedragen aan UT Delfia. In de gebouwen kwamen andere bedrijven.

De koren- en pelmolen werd in 1838 gebouwd voor Michiel Hendriks van der Veen, in 1859 werd P. Rietsema eigenaar van de molen die hem weer doorverkocht aan J. Wouthuis.

De bouw van de suikerfabriek nam veel wind weg en in 1920 werd besloten tot verwijdering van kap en wieden.

Als compensatie kreeg Wouthuis de verkoop van droge pulp van de suikerfabriek en de molen werd voorzien van een maalstoel met ruwollemotor.

Bij de oprichting van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens werd besloten alles te behouden dat op molengebied de moeite waard was. Zo kwam de Vereniging ook in de molen van Wouthuis terecht. De stenen van de maalstoel werden gekocht en naar Vierhuizen getransporteerd, de looper is een bijzondere steen met allemaal gaten. Er hoefde dan niet zo vaak gebild worden.

Beide stenen staan nog steeds in de molen met nog een bijzondere steen met een houten inslag tussen de snijribben.

Op de eerste zolder van molen Wouthuis stond een gietijzeren maalstoel die gebruikt werd om haver te breken. Deze kwam van de fa. Vonk, die een kleine veevoederhandel aan het Hoendiep had, nu nog een transportbedrijf. Ook had Vonk een snik waarmee hij goederen naar Groninger bracht.

Ander molennieuws

De Vereniging Vrienden van de Groninger Molens vond een mooie kleine buil in Bedum. Deze kwam van een bakker aan de Korreweg in Groningen, die zijn eigen meel builde. De buil wordt nu gebruikt door de vrijwilligers in korenmolen *De Lelie* te Eenrum.

Opening historische werkplaats Wiertsema

Op vrijdag 12 mei werd in een schuur naast molen *Dijkstra* het onderkomen van de Stichting Historische werkplaats molenmaker Wiertsema officieel geopend.

Dankzij het werk van de stichting is een groot deel van het oude molenaarsgereedschap bewaard gebleven en in een zo origineel mogelijke setting herplaatst. Diverse vrijwilligers zijn in de weer geweest om het materiaal van Scheemda over te brengen naar Winschoten. Waar mogelijk heeft men het gereedschap en de mallen weer bij elkaar gehangen om de sfeer van Scheemda te kunnen pakken. Deze opzet is zeker geslaagd ondanks de totaal andere omgeving waar de collectie nu is ondergebracht. Zo'n vijftig personen, waaronder verwanten, kennissen en burens van mevrouw Talens, die tot aan haar dood de woning bij de oude molenmakerij bewoonde, waren bij de opening aanwezig.

Op zaterdag 13 mei bezochten nog eens zo'n zestig personen, waaronder een bus met Duitse belangstellenden, de werkplaats. Allen waren het er over eens dat het gereedschap een prima bestemming heeft gekregen. Toch zal er door de vrijwilligers nog veel conserveringswerk moeten worden uitgevoerd. Wie de Stichting Historische werkplaats molenmakerij Wiertsema wil steunen, kan een donatie overmaken op bankrekeningnummer 56.05.14.794 t.n.v. genoemde stichting te Winschoten.

Bestuursnieuws Stichting De Groninger Molen

In meerdere verenigingen, stichtingen en instellingen blijkt dat het langzamerhand moeilijk wordt nieuwe bestuursleden te vinden. Ook de Stichting De Groninger Molen kampt met dit probleem. Er bestond reeds een vacature in het dagelijks bestuur en deze is per 1 april jl. verdubbeld door het vertrek van de secretaris van het bestuur, mevrouw Ineke Oosting te Zuidlaren. Door de fusie van de waterschappen zag zij haar functie bij het Waterschap Hunze en Aa's geïntensiveerd zodat er te weinig tijd voor haar vrijwilligerswerk als secretaris van de Stichting De Groninger Molen overbleef. Wij bedanken haar vanaf deze plaats voor haar betrokkenheid en inzet en zien haar node vertrekken.

Het deed het bestuur besluiten een brief te zenden aan de leden van het Algemeen Bestuur met het verzoek zich kandidaat te stellen voor het dagelijks bestuur.

Eén serieuze kandidaat heeft zich tot op heden gemeld. Wij hopen dat meerdere gegadigden zich zullen melden, want naar verwachting zullen over twee jaar nog een paar bestuursleden het bestuur verlaten.

Moleneigenaar,
wanneer u belangstelling heeft voor of meer informatie wenst over het lidmaatschap van het dagelijks bestuur van de Stichting De Groninger Molen, neem gerust contact op met het molenbureau. Het behoud van de Groninger molens is er immers mee gemoeid!

J.P.J. Knol

Gildenieuws

We doen het nog een keer

Wegens het enorme succes, zowel landelijk als regionaal, van de themalesen houtzagen en olieslaan op de molens *Fram* en *Woldzigt* heeft het afdelingsbestuur besloten nogmaals met molenaars contact op te nemen om deze activiteit in september en oktober te herhalen.

Het vorige jaar verliep de inschrijving niet geheel volgens plan en daarom is besloten om twee zaterdagen in september te organiseren voor het houtzagen en twee zaterdagen in oktober voor het olieslaan. Wij streven ernaar om circa zes geïnteresseerden per zaterdag te ontvangen. Wanneer zich veel meer cursisten opgeven dan gepland, zullen wij in overleg met de molenaars hiervoor een oplossing zoeken. Hierbij geldt net als vorig jaar: **Die het eerst komt, het eerst maalt** (dit geldt ook voor zagen en olieslaan!).

U kunt zich opgeven bij:

Olieslaan	Cor Kosmeijer, Hoofdweg 159, 9626 AD Schildwolde (0598-421701)
Houtzagen	Leen Duijm, Hoornsedijk 8, 9752 XJ Haren (050-5344883)

Diploma-uitreiking

De uitreiking van de getuigschriften voor vrijwillig molenaar vormde ook dit jaar weer één van de hoogtepunten van de Algemene vergadering van de Vereniging De Hollandsche Molen.

Het Nederlandse molenwereldje heeft er sinds zaterdag 4 maart weer 48 vrijwillige molenaars bij, waarvan een zevental uit de provincie Groningen.

Helaas was vrijwilliger A.K. Bosch uit Westerwijrtwerd afwezig, maar Jan Gramsbergen, Hans Leopold, Geert Manting, Dirk Meter en Gerard Zijlma waren wel naar Amsterdam getogen om de felicitaties en de getuigschriften in ontvangst te nemen. De instructrices Sietske Bezema en Gerda Koster waren hiervan getuige, evenals Derk Jan Tinga, die als aanvoerder fun-

geerde van een 17 personen sterke delegatie uit Winsum en omstreken. Ondertussen deden Ties Kalk en Hans Wolthuis goede zaken in hun standje in de foyer van de RAI. Zowel voor het boek *De Groninger Pelmolen* als voor ansichtkaarten bleek zeer veel belangstelling te bestaan.

Vanzelfsprekend gaf ook examencommissielid Ida Wierenga van de Goliath acte de presence, evenals archiefcommissielid Cees van der Horst.

De meest opvallende Groninger was evenwel Harmannus Noot, die met gepaste trots bij de stand van de Hollandsche Molen werd waargenomen. 'Zijn' *Langelandstermolen* prijkt namelijk op de affiche van Nationale Molendag 2000.

A. Dost

De geslaagden! Boven, van links naar rechts: Hans Leopold, Gerard Zijlma, Jan Gramsbergen; midden: Derk Jan Tinga; Onder, van links naar rechts: Sietske Bezema, Dirk Meter, Geert Manting, Gerda Koster

Verstild verleden (33)

Op 28 juni 1996 overleed Onne Nienhuis, de laatste molenaar van Zoutkamp. Zijn molen diende vele jaren als baken voor vissers- en zeeschepen vanuit zee. De kleine vissershuisjes, de restanten van de vesting, het kerkje en de molen maakten Zoutkamp een charmant vissersplaatsje. Ook vanaf het land gezien was de molen een baken in het open landschap. De molen werd in 1852 gebouwd voor S.A. Mechem, maar ook daarvoor bezat Zoutkamp al eens een molen. Op 6 september 1933 sloeg echter het noodlot toe. De molen ging in vlammen op. Toevallig was men op het moment van de brand druk doende met de voorbereidingen van een schoolfeest. De Openbare Lagere School bestond in 1933 namelijk 60 jaar. Juist toen men bezig was de optocht samen te stellen werd er 'Brand! Brand!' geroepen. De molen van Nienhuis stond in zeer korte tijd in lichterlaaie. Omdat de molen midden in het dorp stond, dicht tegen de huizen werd zowel de brandweer van Ulrum als die van Groningen en Leens gewaarschuwd. Toch wist de brandweer niet te verhinderen dat ook de bakkerij en een loods van de heer Osinga en een pakhuis van Heidema in vlammen op gingen. Sindsdien gaat Zoutkamp zonder molen door het leven. Helaas verloor het vissersplaatsje door sloop van oude vissershuisjes en de afsluiting van de Lauwerszee veel van haar charme. Gelukkig lijkt het tij te keren en wordt er weer geïnvesteerd in Zoutkamp om de plaats aantrekkelijker te maken. De molen zal echter wel nooit meer worden herbouwd.

Foto: Verzameling S.W. Mollema, Leens

Nationale Molendag 2000 (1)

Anton van der Salm

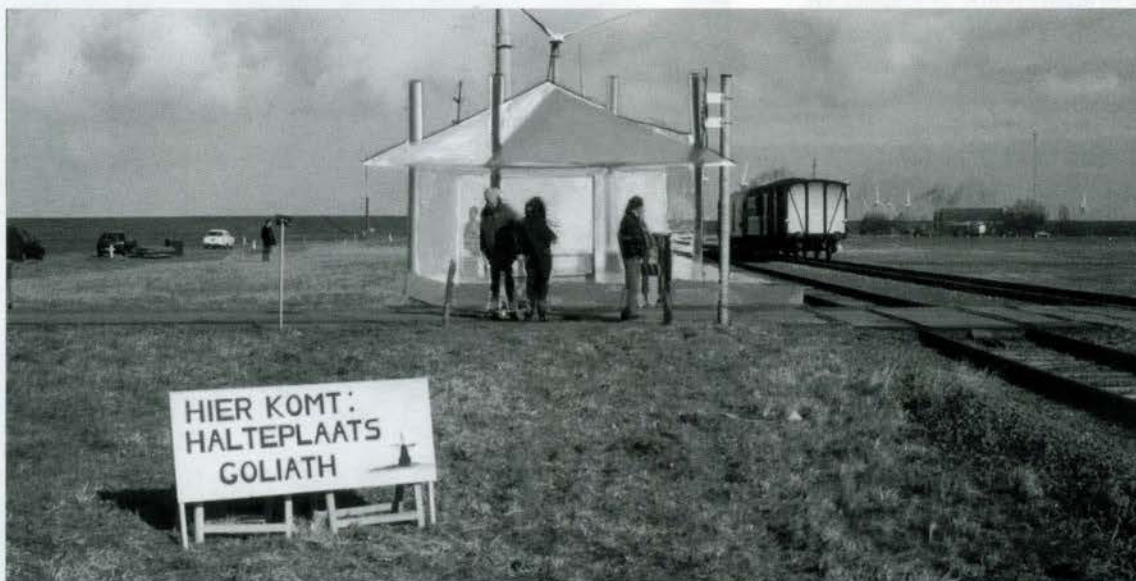
Als redactielid van *De Nieuwe Zelfzwichter* zou ik neutraliteit in acht moeten nemen en op Nationale Molendag dus óf alle molens in de provincie Groningen, óf geen één ervan moeten bezoeken. Dat geeft echter een zeer onbehaaglijk gevoel: alle molens op die dag bezoeken, terwijl je alleen maar de beschikking hebt over een fiets, is onmogelijk, maar slechts één bezoeken? Het alternatief is thuis blijven zitten en dat zou ik nog hebben gedaan, als ik een molentje in *mien toentje* had gehad...

Dus toch maar op de pedalen, een gunstige windrichting gezocht, belanden bij de Eemshaven, tot mijn verbazing zien dat daar heel veel – overigens wel rare! – molens staan, veel meer dan de 83 waarvan mij het bestaan werd verteld, en dan zie ik ertussen één met een afwijkende vorm: eentje met vier wieken, klein maar dapper, maar met een reuzennaam: *Goliath*. Ik reed daar naar toe en kwam er al gauw achter dat daar altijd wel wat loos was of is. Of het nu gaat om een professioneel uitgevoerde 1 april-grap (op die betreffende zaterdag zou de eerste paal worden geslagen voor een halteplaats bij molen *Goliath* van de NoordNed-spoorlijn naar de Eemshaven) of om activiteiten op Nationale Molendag. 't Is er altijd vermakelijk en het weer werkt altijd mee.

Op 13 mei was het zelfs warm te noemen. Geen weer eigenlijk om met je informatie- of verkoopstand in een grote circustent te moeten staan. Maar ja, aangezien het weer, of liever gezegd de weersvoorspelling, vaak wel, maar niet altijd te vertrouwen is, stond die tent er al en werd er naast koffie, broodjes en informatie over allerlei zaken, vanwege diezelfde onbetrouwbaarheid zelfs erwtensoep geserveerd.

Buiten maakten muziek (Jaco Schipperskoor), spel (een middeleeuws marskramersduo bestaande uit Udo Oosterhuis en Daan Dost, dat pratend / zingend zijn waren aanpreef) en dans (dansgroep Het Hogeland) de dag voor mij geslaagd.

Over geslaagd gesproken: ik ben erin geslaagd om een (betaalde) baan te krijgen in een boekhandel op Borkum. Voor degenen die dit stukje toch niet neutraal genoeg vonden, zeg ik derhalve: 't Zal niet meer gebeuren.' Met deze woorden neem ik afscheid van de redactie(werkzaamheden). Jammer vind ik het, maar ik zal me betrokken blijven voelen bij het reilen en zeilen van alles en iedereen wat / die met Groningse molens te maken heeft.

Nieuwe infrastructurele werken
Foto: I. Wierenga

Nationale Molendag 2000 (2)

Sietie Spijk en Floris van Dijk

Om 9:30 uur zijn we uit Veendam vertrokken om enkele molens te bezoeken. Het was prachtig weer en er stond genoeg wind om de molens te laten draaien. De eerste die we in de verte zagen draaien was *De Dellen* in Scheemda. Tegen tien uur waren we in Farmsum op de molen *Aeolus*, met de molenaars Theo Bijl en Bert Peihak. Ze waren bezig de molen te kruien en mijn zoon heeft nog even meegholpen. Bart de Waal was afwezig, want die moest zijn kunsten vertonen bij het openen van een gerestaureerde molen in Meppel. We hebben koffie gedronken en gezellig gekletst. De heren doen veel dingen zelf op de molen. Ze hebben een half jaar werk gehad om er molenstenen in te maken om er ook weer mee te kunnen malen. Van de gemeente hebben ze de volle medewerking. Dinsdag- en donderdagmiddag zijn ze open en krijgen ongeveer 600 bezoekers per jaar. Elke avond staat de molen in het licht, dat om 11:00 uur automatisch uitgaat. Ook hebben ze er wat oude landbouwgereedschappen staan, die ze van deze en gene hebben gekregen. Het is een keurig nette molen en het is te zien dat de heren er veel plezier in hebben.

Om 11:45 uur waren we in Spijk bij molen *Ceres*. De molenaar had geen tijd en ging er als een haas vandoor, want hij moest eten. Om 13:00 uur was hij er wel weer, maar wij hadden geen tijd om daar op te wachten. Hij vertelde nog gauw even dat de restauratie nog lang niet klaar was en dat het nog wel een paar honderdduizend gulden ging kosten. Mijn zoon is nog naar boven geweest en vond daar een in ere herstelde luisterpost van de Tweede Wereldoorlog.

Wij hebben dus maar een plaatsje gezocht om te eten en gingen richting Zeerijp om molen *De Leeuw* te bezoeken. In de verte zagen we de molen al draaien met vier volle zeilen, dus de molenaar was aanwezig. De vrijwillige molenaar, Jack Korf, is maar wat trots op zijn molen. Het is een koren- en pelmolen en alles is nog in tact, zodat ze hem zo kunnen gebruiken. Het teren van de molen en het schilderwerk doet hij allemaal zelf en het ziet er dan ook keurig uit. Er zijn nog wel wat restauraties nodig, maar dat blijft er toch altijd van over met een molen. Van de Molenstichting Fivelingo krijgt hij alle medewerking

De Noordstar, Noordbroek
Foto: F.C. Ootjers, Nieuwediep

en hij is daar blij mee. Hij krijgt ongeveer driehonderd bezoekers per jaar en is iedere zaterdag van 12:00 tot 18:00 uur aanwezig. Achter de molen staan bomen en daar heeft hij, met goedvinden van de eigenaar, de kruinen van afgezaagd, zodat hij er geen last van heeft met het draaien. Al met al een mooie molen en echt een kijkje waard.

Om 14:00 uur waren wij in Loppersum bij *De Stormvogel* die voor de eerste keer weer draaide na de restauratie. Molenaars Nienhuis en Bouwknecht waren er maar wat trots op. Een nieuwe kap, nieuwe wieken en een, gedeeltelijk, nieuwe stelling. Ze hadden van de molenmakers een paar zeilen gekregen die eigenlijk te klein waren, want de nieuwe waren nog niet klaar. Bouwknecht is al 15 jaar molenaar in Loppersum en heeft zijn opleiding gehad in Garsthuizen. Er waren tot half drie al 70 bezoekers geweest, per jaar komen er ongeveer 400.

In Zeerijp en later in Loppersum was een jongen van ongeveer 9 jaar, die een behoorlijke tik van de

molen had gehad. Hij kende alle molens en molenaars, wist hoe de molen werkte en als hij iets niet wist vroeg hij het wel. Dat wordt een goeie voor de toekomst en we zullen hopen dat het zo blijft. Goed zo hoor, jongeman, ga zo door!!

Om 16:00 uur waren wij in Noorbroek bij *De Noordstar*. 100 bezoekers tekenden het gastenboek. Er was een stempelpost van de fietstocht en het was gezellig druk geweest. Om vier uur werd de boel gesloten: molenaar Lucas Venema moest naar een receptie, want molenaar Lemminga van *De Dellen* in Scheemda werd geridderd. Langs deze weg meneer Lemminga, gefeliciteerd. U hebt het verdiend.

Dit was dus onze molendag. We hebben genoten, zowel van de molens als van het weer. Het is toch een prachtig gezicht als je die dingen ziet draaien? En dat allemaal dankzij de vrijwillige molenaars! Jongens, ... en ook meiden, bedankt!

Voorjaarsvergadering van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens

Op donderdag 27 april jl. hield de vereniging haar voorjaarsvergadering in het Verenigingsgebouw bij de Hervormde Kerk te Hoogkerk. In dit gebouw is de vereniging indertijd ook opgericht. Voor de vergadering werden twee molenvrienden herdacht die de afgelopen periode zijn overleden.

Marjan van Giessen, penningmeester van de vereniging die een jaar geleden in het bestuur is gekozen, is begin april na vele ziekenhuisbezoeken helaas overleden. Ze heeft ondanks haar ziekte in 1999 nog een aantal bestuursvergaderingen bezocht.

Een tweede afscheid betreft oud beroepsmolenaar Luit Oomkes uit Thesinge, vroeger malend op de korenmolen *Germania*. Gezamenlijk werd staande een ogenblik stilte in acht genomen om hen en andere molenvrienden die niet meer in ons midden zijn te gedenken.

Voorzitter Ties Kalk kon 24 leden welkom heten, waaronder twee ereleden, de heren De Jong en Van der Horst. Het was de laatste vergadering van voor-

zitter Kalk want hij ging deze vergadering aftreden om meer tijd voor zichzelf en zijn vrouw te hebben, na vele jaren bestuurswerk. Hij blijft lid van het dagelijks bestuur van de Stichting De Groninger Molen en Molenstichting Hunsingo.

Na het lezen van de notulen van de najaarsvergadering werd het jaarverslag voorgelezen.

Vervolgens werd het financieel verslag na behandeling goedgekeurd. De heer De Jong, bestuurslid van de Stichting Groninger Molenvrienden maakte bezwaar dat zijn stichting, die de molenromp in Ten Boer beheert, de laatste jaren geen bijdrage van de vereniging kreeg, die het jaren eerder wel kreeg. Door het bestuur werd aangegeven dat de bijdrage bestemd is voor het gedeelte van de molenromp dat als molenbezoekerscentrum dienst gaat doen. De stelling, waar het geld voor nodig is, behoort tot de restauratiewerkzaamheden van de molen. De kascommissie, bestaande uit de heren Biesheuvel en Strijkstra hebben de boeken van

waarnemend penningmeester Grieto de Vries gecontroleerd en in orde bevonden. Het voorstel om het bestuur décharge te verlenen werd door de leden overgenomen.

De begroting voor 2000 is enigszins aangepast aan de hand van het financieel verslag van 1999. De aanwezigen stemden in met de gewijzigde begroting.

Vervolgens was de bestuursverkiezing aan de orde. Afgetreden waren mw. Van Giessen (overleden) en de heren Kalk en Rubingh (niet herkiesbaar) en de heren Koster en Vos (herkiesbaar). De heren Koster en Vos werden herkozen. De heer Venema werd gekozen als bestuurslid. Het bestuur bestaat hiermede nog slechts uit vijf personen. De komende tijd zal er naar nieuwe bestuursleden worden gezocht. Kalk keek met voldoening terug op de afgelopen jaren. De laatste jaren is er immers veel gewerkt aan de samenwerking tussen de provinciale molenorganisaties, door regelmatig overleg tussen de organisaties, een gezamenlijk molenblad, een gezamenlijk molenarchief, waar molenorganisaties van buiten de provincie met jaloerse blikken naar wordt gekeken, een Internetsite die er ook fantastisch uitziet, een gezamenlijke PR-commissie, bestaande uit leden van de drie organisaties. Voorts werd er in 1999 het boek *De Groninger Pelmolen* uitgegeven. Toch was Kalk nog niet helemaal tevreden over zijn periode als voorzitter. Hij had graag een nog nauwere samenwerking gezien en liever nog een samensmelting tussen de Vereniging en de Stichting De Groninger Molen, gezien de doelstellingen ten aanzien van het molenbehoud, die toch heel dicht bij elkaar liggen. Het molenbezit van de Stichting is daarin nog een belangrijk struikelblok. Een sterke belangenorganisatie voor de Groninger molens moet zelf geen molens in eigendom hebben. De geloofwaardigheid en objectiviteit van een dergelijke organisatie komt dan in het gedrang. Kalk zal in het dagelijks bestuur van de stichting blijven werken aan het afstoten van het eigen molenbezit. Hij sprak zijn bezorgdheid uit over het feit dat er moeilijk mensen te vinden zijn voor de bestuursfuncties. Te veel werk komt er neer op de schouders van te weinig mensen. Kalk bedankte zijn medebestuurders, met name secretaris Grieto de Vries, voor de fijne samenwerking. Hij wenst het bestuur veel succes in de toekomst. Kalk bedankte de heer Rubingh, vice-voorzitter, die sinds 1989 in het bestuur zat. De Vries vervolgens sprak de heer Kalk toe en bedankte hem voor zijn uitstekend voorzitterschap van het bestuur waarin hij sinds 1993 zitting had.

Beide bestuursleden kregen een compactatlas van de provincie Groningen als afscheidsgeschenk. Tijdens de rondvraag kwam de mening van de provincie over de vrijwilligers nog eens aan de orde. De aanwezigen betreuen het dat de provincie een minder positieve indruk van de vrijwilligers geeft. Het tweede deel van de avond zou een verrassing worden. De uitgenodigde Duitse molenvrienden uit Leer waren echter helaas op het laatste moment verhinderd. Zij zullen voor een volgende vergadering worden uitgenodigd om iets te vertellen over het molenbehoud in Ostfriesland en de opleiding van de Duitse vrijwillige molenaars op de Volkshochschule in Leer.

De aanwezige leden konden hierdoor op tijd naar huis.

Bestuurssamenstelling van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens per 17 mei 2000.

Naast naam, adres en woonplaats zijn de functies binnen het bestuur en in de diverse commissies en werkgroepen aangegeven.

- G.J. de Vries, Donellenlaan 66, 9679 CG Scheemda (0597-591931)
Voorzitter; voorzitter Molenarchiefcommissie; vertegenwoordiger in het algemeen bestuur van de Stichting De Groninger Molen; vertegenwoordiger bij het overleg van de gezamenlijke Groninger molenorganisaties.
- H.G.T. Vos, Parallelweg 7, 9695 CT Bellingwolde (0597-532944)
Secretaris en vice-voorzitter; coördinator Internetwerkgroep; coördinator Molenarchiefcommissie; vertegenwoordiger in het algemeen bestuur van de Stichting De Groninger Molen; vertegenwoordiger bij het overleg van de gezamenlijke Groninger molenorganisaties.
- L. Venema, Vondelsingel 20, 9636 BV Zuidbroek (0598-451556)
Penningmeester; medewerker Internetwerkgroep; medewerker Molenarchiefcommissie; beheer voorraad molenwinkeltje.
- G.F.J. Koster, Schoolstraat 14, 9321 HD Peize; (050-5032537)
Tweede secretaris; coördinator molenreiscommissie; redactielid De Nieuwe Zelfzwichter.
- J.H. Wolthuis, Hoofdweg 21, 9796 PA Sint Annen (050-3024154)
Tweede penningmeester; vertegenwoordiger namens de vereniging in de Internetcommissie.

Molens on line

Steeds meer particuliere molenverzamelaars zijn op internet te vinden. Hun hobby etaleren ze voor de buitenwereld. Eén van hen is Hans Kroon. Op zijn homepage vind je van alles en nog wat over molens en de brandweer. Wij beperken ons natuurlijk tot de molens. Diverse nu nog bestaande Nederlandse molens zijn terug te vinden onder www.come.to/molen. Soms zijn de gegevens niet echt up-to-date en blijkbaar zo uit oude molenboeken overgenomen. Zoals zo vaak op internet wordt letterlijke overname van teksten zonder de auteur te raadplegen niet geschroomd, maar Hans Kroon streeft naar verbetering.

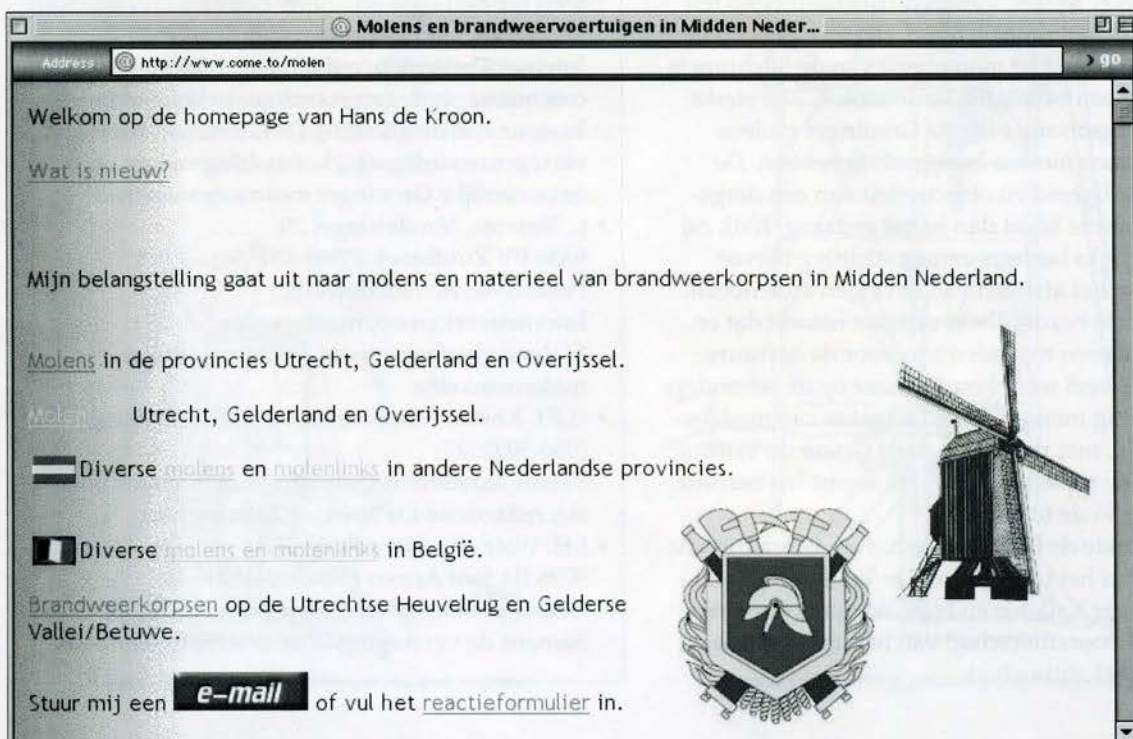
Molenaars kunnen natuurlijk altijd even e-mailen om gegevens van eigen molen en molens in de omgeving te actualiseren. De samensteller van deze site zal u dankbaar zijn. Bovendien is het natuurlijk mogelijk om een recente foto van de molen toe te sturen. Indien gewenst wordt ook de naam van de fotograaf aangegeven.

Op www.come.to/molen zijn de molens keurig per provincie geordend. Bovendien zijn er per provincie diverse links te vinden. Helaas werkten niet alle pagina's even perfect op het moment dat schrijver dezes de site bezocht. Regelmatig verscheen de tekst 'Verbinding met

server opnieuw ingesteld'. Het probleem zal daarom wel van tijdelijke aard zijn.

Naast aandacht voor Nederlandse molens is er ook aandacht voor de Zuiderburen en de rest van de molenwereld. Een groot deel van de Belgische foto's is overigens afkomstig uit het fotoarchief van de Gazet van Antwerpen, waar een rechtstreekse koppeling mee is aangebracht.

Kortom voor molenliefhebbers valt er voldoende te zien en te lezen. Nu maar hopen dat Hans de combinatie brand en molens zo min mogelijk zal hoeven te presenteren.

Molenexcursie naar het Groene Hart

De weersvoorspellingen zagen er voor vandaag niet best uit: grijs bewolkt met slechts Beaufort 2 à 3 noordwest. De Molenwerkgroep Oost-Groningen vertrok op zaterdag 15 april om 7:00 uur 's morgens vanaf molen *Berg* te Winschoten met de touringcar van de firma Jansen uit Oude Pekela naar het Groene Hart van Holland. Er hadden zich 37 deelnemers aangemeld voor de lange reis, maar op de dag van vertrek had één zich ziek gemeld. Om het leed van het missen van de excursie enigszins te verzachten, heb ik na afloop foto's ervan aan hem gegeven. In Assen, voegt de Molenwerkgroep Noord-Groningen zich bij de rest.

Na Zwolle begon het echt te miezeren en dat werd erger toen we Utrecht passeerden. Nadat de afgrijpselijke nieuwbouwwijk Leidse Rijn aan ons voorbij ging, zagen wij om 9:45 uur korenmolen *De Arkduif* in Bodegraven staan, vervolgens de *Steektermolen*, een wip die zonder gevlucht stond. De verregende omgeving tuurden wij af of er nog meer molens te vinden zijn en menig 'Rode Boekje' werd tevoorschijn gehaald. Tussen Hazerswoude en Zoeterwoude staan er nogal wat molens en een witte romp van de *Benthuiser Bovenmolen* uit 1928 (SPR, p. 94 e.v.). Hier wordt gewerkt aan een nieuwe snelweg, die de A4 verbindt met Utrecht. Even na 10 uur ging de bus zeer moeizaam door de straten met asverleggingen, over drempels en langs paaltjes, in een nieuwbouwwijk van Zoeterwoude, om tenslotte bij een sportveldcomplex tot stilstand te komen. Het motregende nog wat. Hier werd een bezoek gebracht aan de *Meerburgermolen* uit 1684 (MZH, p. 220), een rietgedekte achtkante poldermolen met een scheprad op 4 meter buiten de molen! Hij maalde op noordenwind met volle zeilen op Dekkerwieken, toch wilde de wachtdeur maar niet open. De molenaar Andries Felo was bereid onze gids te zijn tijdens de rest van de excursie. De molen heeft ondanks zijn kleine vlucht van 16,60 meter

toch nog een kleine authentieke woning met een bedstee op de lege zolder erboven. Het achtkant heeft een blokkeel-constructie; de vang is voorzien van een kneppel. De vrijstaande schepradkast trok veel aandacht van onze excursiedeelnemers. Om deze molen te bereiken moesten wij over de sportvelden lopen en vervolgens een paar honderd meter door de zompige weilanden sjokken, waarbij er tweemaal over een hek geklommen moest worden met opstapjes op twee paaltjes.

Het volgende bezoek was de *Grotemolen*, eveneens te Zoeterwoude, een blauwe wipmolen uit de 17e eeuw. De regen was nu gelukkig opgehouden. Tijdens de storm van 2 april 1973 is de koker gebroken en daarbij is het bovenhuis met het gevlucht op de grond te pletter gevallen (WMN, p. 40, 41 en 113). De molen is hersteld in 1975, wat te zien is op de borstnaald. Grappig zijn de drie eikels, één onder de borstnaald en twee onder de hoeken. Molenaar Pieter Hellinga gaf hier wat tekst en uitleg over zijn molen. De vang heeft geen vangtrommel, maar een gaffelwiel. Deze constructie komt verder alleen nog voor in de wipmolen van Kockengen (NUM, p. 182). Het bijzondere is dat de *Grotemolen* een vijzel heeft op de plaats van het vroegere scheprad naast de ondertoren, waardoor een speciale overbrenging noodzakelijk is. De molen draait met volle zeilen op oostenwind, doch is het gaande werk door middel van zogenaamde schietstaven uit het werk gezet. Helaas heeft het maalwerktuig geen invloed op de waterbeheersing van de polder. De molen heeft een ijzeren staartbalk wat in strijd is met de richtlijnen van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg. Het 25 meter grote gevlucht draaide rakelings langs het molenaarshuis. Na afloop had onze buschauffeur grote moeite om van het erf af te rijden vanwege de lastige constructie van het kruispunt bij de molen, zodat een omweg gemaakt moest worden.

Houtzaagmolen d'Heesterboom, Leiden
Foto: M.E. van Doornik, Westernieland

Via de beruchte A4 bereikten we de sleutelstad Leiden en veel stoplichten later arriveerden wij om 12:15 uur bij de bekende houtzaagmolen d'Heesterboom uit 1804 (MZH, p. 136 en achterzijde omslag). Vanwege de zwakke wind stond hij stil. Hier ben ik al eerder geweest in 1981, tijdens een fietstocht langs Zuid-Hollandse molens. Toen stond hij met vier halve zeilen flink te zagen. Het was de meest fotogenieke houtzaagmolen van Nederland, met name vanaf de zijde van de Haagweg. In 1996 zijn de zaagschuren geheel vernieuwd en tot onze teleurstelling zag het er totaal anders uit. Alleen het molenlijf is nog authentiek. De dubbele ramen in de gevel van de zaagschuur zijn kleiner geworden en de donkergroene randen zijn verdwenen, evenals de hoekpilasters met pinakels erop.

Wat d'Heesterboom bijzonder maakt, is zijn dubbele vangstelsel (VVP, p. 38-40). Het gevlucht kan zowel normaal vanaf de stelling, als vanaf de zaagvloer bediend worden en het vergt voor een bovenkruier een goed doordachte constructie. Boven de krukaszolder hangt een hefboomconstructie die via twee stijlen in geleiders een houten ring (Ø 1,80 m) rond de koningsspil boven de kapvloer omhoog kan brengen. De vangbalk heeft daar een kromme 'poot' die boven de ring blijft tijdens het kruien. Komt de ring omhoog, dan neemt hij de vangbalk mee door middel van de poot, zodat het sabelijzer eruit klikt. Die beweging kan, van buitenaf gezien, gevolgd worden door de uit de kap stekende vangstok, terwijl er niemand op de stelling staat!

Een groot nadeel is dat je de vang zeer moeilijk kan voelen, zeker bij buiige winden.

De molen is eigendom van de bekende houthandelsfirma D. Noordman en is nog steeds in bedrijf door molenaar Bert Fort. Wij keken onze ogen uit bij de enorme houtvoorraden op het terrein in alle soorten en maten. Zo zouden wij hiermee wel tien nieuwe molens kunnen bouwen! Vroeger stonden er op het terrein nog twee houtzaagmolens: de pal-trok *De Jonge Pauline* en de bovenkruier *De Eendracht* (gesloopt 1924). De huidige molen staat er tussenin.

Om half twee vertrok onze bus richting centrum Leiden. Net tussen de huizen zagen wij standerdmolen *De Put* draaien en iets later de welbekende ronde stenen stellingkorenmolen *De Valk* (MZH, p. 140). De wind is zojuist toegenomen en hij draait op het zuidwesten met volle zeilen. Niet volgens ons reisprogramma stopte de bus onverwachts voor *De Valk* uit 1743. Reisleader Klaas Strijk gaf ons 3 kwartier om de hoge molen te bekijken. Het is gevaarlijk voor het zeer drukke autoverkeer rondom de molen, als men door de draaiende wieken wordt afgeleid. En daar heb je 't al: een aanrijding tussen twee auto's bij de molen. Twee geschrokken automobilisten stapten uit, er knetterde een woordenwisseling en tenslotte haalde er één zijn GSM tevoorschijn en toetste 112 in.

De molen is als museum ingericht met een authentieke molenaarswoning (bewoond tot 1962 door de legendarische molenaar Van Rhijn) en er is een souvenirwinkeltje aanwezig met bewakingsmonitoren. Hoger dan de steenzolder mochten wij niet komen. Op de Nationale Molendag van 1983 heb ik hier mogen draaien en hoe veranderd is de omgeving sindsdien ten nadele van *De Valk*! Aan de hele noordwestkant is er een wand van moderne kantoorkolossen van zeker meer dan 50 meter hoog, zodat ik de nabij gelegen houtzaagmolen *De Herder* (MZH, p. 136) niet meer kan zien! *De Valk* kan dus alleen, met de klok rond, van noordoost tot west nog wind ontvangen! De molen is ondanks zijn grote vlucht van 27 meter heel prettig en licht te bedienen. Nu begon de zon eindelijk door te breken en de wind nam in kracht toe. Er werd al gezwaaid met de zeilen. Na afloop stapten wij weer in de bus en via de oostelijke buitenwijken van Leiden zagen wij de arme *Zijllaanmolen*, een achtkante rietgedekte poldermolen uit 1850 (MZH, p. 144), als een tuinkabouter in een klein parkje in een nieuwbouwwijk in wording liggen. Afgrijselijk!

Wipkorenmolen Nieuw Leven, Hazerswoude-Dorp
Foto: M.E. van Doornik, Westernieland

Even later kwamen wij in Hazerswoude-Dorp voor een bezoek aan de bekende wipkorenmolen met stelling *Nieuw Leven* uit 1810 (MZH p. 126), die één van de slechts drie molens van dit type in ons land is (de andere twee staan in Weesp en Koudum). De molen is zeer moeilijk te fotograferen, omdat hij zo tussen de huizen staat en vanaf de Dorpsstraat keek ik tegen de zon in. Vanaf de tuin van een buurman kon ik de molen met mijn groothoeklens nog net in beeld krijgen. De kleine molen heeft een grijs bepleisterde stenen onderbouw met schuine muren, terwijl de stelling verticale schoren heeft met, net als bij ons, een kraaienpootconstructie. Zowel de kap als de ondertoren op het 6,35 meter hoge muurwerk hebben ruitvormige zinken leien. Met een vlucht van 22,50 meter is de inhoud van dit type molen kleiner dan bij een bovenkruier. Het verklaart waarom er zo weinig wipkorenmolens hebben bestaan. Voor een molenaar met betrekkelijk smalle beurs is het eenvoudiger om een elders afgedankte wipwatermolen aan te kopen om op de nieuwe locatie graan te malen, wat hier ook het geval is geweest. Ondanks de krappe binnenruimte is de molen doelmatig ingericht met twee koppels maalstenen op stellinghoogte en er zijn liefst vier stellingdeuren aanwezig. Beneden is er een gezellig winkeltje, waar molenaar Jaap van Akerboom achter de toonbank met kassa en weegschaal staat. De molen draait met twee duikertjes op het zuiden en ziet er goed onderhouden uit. Via de schommelende trap kon ook het bovenhuis bereikt worden, om daar een kijkje te nemen.

Vervolgens startte de bus weer met als bestemming de *Hondsdijske Molen* bij Koudekerk a/d Rijn. Het is een prachtig dorp aan de Oude Rijn met oude boerderijen, een 15e eeuwse kerk en resten van een kasteel, dat in de 18e eeuw is gesloopt. Vlakbij de ruïne vindt men een weg langs een oude boerderij, die ons naar de *Hondsdijske Molen* voert. Hij is een kilometer ver in de weilanden gelegen, dat werd bijna een kwartier lopen. Wat een pracht biotoop heeft de molen, die de enigste binnenkruier is van Zuid-Holland (MZH, p. 134) en dateert uit 1644. In tegenstelling tot de Noord-Hollandse binnenkruiers hangt het riet hier tot het ondertafelement, dat maar 50 cm boven de grond ligt. De zon scheen volop met mooie Hollandse wolken en de binnenkruier maalde met vier volle zeilen (Beaufort 5 zuid). Via het scheprad kolkte het water hevig door de molentocht. Het scheprad sloeg het water zowat over de kop. Ons reisgezelschap moest in drie groepjes verdeeld worden om de door molenaar Gert van Meteren met zijn gezin bewoonde molen te bezichtigen. Goed je voeten vegen, want het is binnen proper. Wat een grote woonruimte ondanks het ingebouwde scheprad! Op de eerste zolder waren er enkele royale slaapkamers. Het was er heel gezellig. De keuken lag pal naast het dreunende waterwiel, slechts gescheiden door een dunne houten wand. Mevrouw van Meteren bood ons koffie en thee met koekjes aan. Hier brandt nog ouderwets de kachel, waarvan de rook vrij in de kapzolder uitkomt. Dus je werkhandschoenen aandoen om aan het kruirad te draaien, anders krijg je beroete handen! In het weiland vlakbij de molen zagen wij

De *Hondsdijske Molen*, Koudekerk a/d Rijn
Foto: M.E. van Doornik, Westernieland

een ooievaar rondlopen. De molen heeft in een straal van 1 km geen enkele buurman, alleen enkele kleine schuren bij de molen. Hoe prachtig was het hier! Het loopt al gauw tegen vijf uur en het werd tijd om huiswaarts te gaan. Wij nemen afscheid van Andries Felo, die ons prima heeft geleid.

De excursie, die weliswaar sober was met de lage prijs van f 30,- per persoon (dus zonder een restaurant te bezoeken), was goed geslaagd te noemen en het was ook van groot belang voor vrijwilligers die

nog in opleiding zijn. Onze dank gaat uit naar de organisatoren Klaas Strijk, Gerda Koster en Gert Ijpma, maar ook willen wij de Zuid-Hollandse molenaars bedanken voor hun toffe gastvrijheid!

Verklaring van de afkortingen:

- SPR Stenen Poldermolens in Rijnland, A.Bicker Caarten, 1981.
 MZH De Molens van Zuid-Holland, 1980.
 WMN Windmolens in Nederland, drs. P. Nijhof, 1983.
 NUM Nieuw Utrechts Molenboek, 1991.
 VVP Vang / Voering / Pal, A. Sipman, 1976.

AGENDA

Open dagen Oost-Groninger molens

- 1 juli Molens in Weddermarke en Wedderveer
 8 juli *De Noordstar* (Noordbroek)
 9 juli Molen in Ganzedijk (Finsterwolde)
 15 juli Vestingmolen Bourtange
 22 juli Molens in Winschoten
 29 juli *De Dellen* (Nieuw-Scheemda)
 30 juli *Westerse Watermolen* (Nieuw-Scheemda)

Molen Woldzigt, Roderwolde

- Zaterdag 1 juli 13:30-17.00 uur
 Woensdag 26 juli 19:00-21.00 uur
 Woensdag 2 augustus 19:00-21.00 uur
 Zaterdag 5 augustus 13:30-17.00 uur
 Woensdag 9 augustus 19:00-21.00 uur
 Zaterdag 26 augustus 10:00-16:00 uur
 (Drentse molendag)

Zaterdag 2 september 13:30-17:00 uur

Zaterdag 9 september 11:00-16:00 uur

DRENTSE MOLENDAG 2000

Dit jaar houden de gezamenlijke Drentse molenaars, voor de zestiende keer, weer een Drentse molendag. De Drentse molendag vindt jaarlijks plaats op de vierde zaterdag in augustus; dit jaar dus op 26 augustus.

Het is op deze dag de bedoeling dat er een groot aantal van de 36 in onze provincie staande molens draait en geopend is voor het publiek. Dankzij de medewerking van de Drentse molenaars lukt dit over het algemeen bijzonder goed. Het vorige jaar deden er 29 molens mee (80,5%).

- 5 augustus Molens in Weddermarke en Wedderveer
 12 augustus *De Noordstar* (Noordbroek)
 19 augustus *De Onrust* (Oude Pekela)
 26 augustus Vestingmolen Bourtange

Demonstratie olieslaan

Demonstratie olieslaan

Demonstratie olieslaan

Demonstratie olieslaan

Demonstratie olieslaan

Demonstratie olieslaan

Verkoop van koffie en pannenkoeken; rommelmarkt voor kinderen.

Demonstratie olieslaan

Open monumentendag

Demonstratie olieslaan; verkoop van bruine bonen met spek

Bij enkele van de geopende molens worden bijzondere activiteiten ontplooid, bijvoorbeeld (rommel)markten, broodbakken, exposities en fietstochten.

Gegevens over de deelnemende molens en eventuele activiteiten zijn begin augustus te verkrijgen via het secretariaat van de Drentse Molenstichting (0592-340480).

Molenpuzzel

D. Reitsema

Kijken wij voornamelijk naar de molens bij de burens en kennen we onze eigen Groninger molens op ons duimpje?

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Maak het woord volgens de omschrijvingen:

1. De eerste letter van het tweede woord in de naam van deze molen (m.u.v. 'de').
2. De tweede letter van de naam van de plaats waar deze molen staat.
3. De achtste letter van de plaats waar deze molen gestaan heeft.
4. De vierde letter van de naam van deze molen die tegenwoordig als lesmolen gebruikt wordt.
5. De laatste letter van de plaats waar deze op een na hoogste molen van Groningen staat.
6. De letter die bij deze noordermolen hoort komt een keer in de naam van deze molen voor en twee keer in de naam van de plaats waar hij staat.
7. De eerste letter van de naam van deze molen te Oldehove.
8. De eerste letter van de naam van de provincie waar deze molen staat.
9. De letter die drie keer in de naam van de andere molen te Onderdendam van dezelfde polder als de afgebeelde molen voorkomt.
10. De derde letter van de plaats waar deze ster staat.

De oplossing geven we in het volgende nummer van De Nieuwe Zelfzwichter.

VERENIGING VAN VRIENDEN VAN DE
GRONINGER MOLENS

STICHTING DE GRONINGER MOLEN

GILDE VAN VRIJWILLIGE MOLENAARS

